

ROBERT MOORE, DOUGLAS GILLETTE

ARHETIPURILE MASCULINE

*REGE,
RĂZBOINIC,
MAGICIAN,
AMANT*

TRADUCERE: RAMONA BENȚE

BUCUREȘTI, 2019

CUPRINS

Prefață.....	11
Mulțumiri.....	13
Introducere.....	15
1. Criza procesului ritual masculin.....	25
2. Potențialitățile masculine.....	33
3. Psihologia Băiatului.....	37
4. Psihologia Bărbatului.....	75
5. Regele.....	83
6. Războinicul.....	115
7. Magicianul.....	143
8. Amantul.....	173
Concluzii: accesarea puterilor arhetipale ale masculinității mature.....	203
Cuvânt de încheiere.....	221
Bibliografie.....	223

PARTEA I

*De la psihologia Băiatului la
psihologia Bărbatului*

1. Criza procesului ritual masculin

De multe ori auzim spunându-se despre unii bărbați că pur și simplu „nu se pot aduna”. La un nivel profund, înseamnă că acel bărbat nu poate experimenta structurile coezive profunde ale ființei sale. Într-un fel, el este fragmentat: diferite părți ale personalității sale sunt separate unele de altele, ducând fiecare în mod independent la trăirea unei vieți adeseori haotice. Un bărbat „care nu se poate aduna” este un bărbat care probabil nu a avut oportunitatea de a trece printr-o inițiere în structurile profunde ale maturității bărbătești. El rămâne un băiat – nu pentru că dorește aceasta, ci pentru că nimeni nu i-a arătat cum să-și transforme energiile proprii vârstei de băiat în energii bărbătești. Nimeni nu l-a călăuzit spre experiențele directe și vindecătoare ale lumii interioare ce caracterizează potențialitatea masculină.

Atunci când intrăm în peșterile din Franța care au fost ocupate de predecesorii noștri îndepărtați, cum ar fi oamenii Cro-Magnon, și coborâm în întunericul acelor sanctuare ce par desprinse dintr-o altă lume, asemănându-se cu lumea noastră interioară, și ne aprindem lămpile, tresărim cuprinși de o stare de adorație și minunare în fața misterioaselor și tainicilor izvoare nescutate ale masculinității reprezentate acolo. Tot în acele locuri, alături de urmele animalelor de poveste – bizoni, antilope, mamuți – se află urmele bărbaților, ale

vânătorilor, ale războinicilor antici care se întâlneau pentru a realiza ritualurile lor sacre.

Antropologii sunt aproape toți de acord că aceste peșteri-sanctuar au fost create cel puțin în parte de către bărbați pentru bărbați, în special pentru ritualurile de inițiere și de trecere de la condiția de băiat la aceea de bărbat, în lumea misterioasă a responsabilității și spiritualității masculine.

Totuși, acele procese rituale nu aveau loc doar în grottele antice despre care am amintit. Așa cum mulți oameni de știință au arătat (cei mai notabili fiind Mircea Eliade și Victor Turner), procesele rituale inițiatice au supraviețuit în culturile tribale până în zilele noastre, în Africa, în America de Sud, în insulele din Pacificul de Sud și în multe alte locuri. Studiul specialiștilor asupra procesului ritual de inițiere tinde spre o descifrare seacă, lipsită de profunzime. Cu toate acestea, multe dintre ritualuri le putem observa reprezentate savuros în numeroase filme contemporane. Filmele sunt precum poveștile populare și miturile de demult. Sunt povești pe care ni le spunem nouă înșine, despre noi înșine, despre viețile noastre și semnificația lor. De fapt, procesul inițiativ – atât pentru bărbați, cât și pentru femei – este una dintre temele ascunse ale multor producții cinematografice contemporane.

Un exemplu bun în acest sens poate fi găsit în filmul *Pădurea de Smarald*. Aici, un băiețel alb a fost găsit și crescut de indienii brazilieni. Într-una din zile, băiatul se joacă în râu împreună cu o fată frumoasă. Șeful tribului observă interesul pe care băiatul îl manifestă de ceva timp pentru acea fată. Trezirea dorinței sexuale în ființa băiatului este un semn clar pentru înțeleptul șef de trib. El vine pe râu într-o barcă, împreună cu soția sa și câțiva membri în vârstă ai tribului și îl surprinde pe Tomme

(Tommy) jucându-se cu fata. Șeful tribului strigă: „Tomme, a venit timpul să mori!” Toată lumea pare profund tulburată. Soția șefului de trib, jucând rolul femeii și al mamei, îl întreabă: „Dar chiar trebuie să moară?” Șeful de trib răspunde amenințător: „Da!” Apoi există o scenă în care Tomme este, după cum pare, torturat de bătrânii tribului și împins în pădurea tropicală, unde este mâncat de viu de furnicile carnivore. El se zvârcolește în agonie, cu corpul mutilat de gurile furnicilor flămânde. Ne așteptăm deci la ce poate fi mai rău.

În final, soarele răsare la orizont și Tomme, respirând încă, este dus în josul râului de către câțiva bărbați și este îmbăiat. După aceasta, șeful de trib spune cu voce răspicată: „A murit Băiatul și s-a născut Bărbatul!” Apoi, Tomme are prima experiență spirituală indusă cu ajutorul unei substanțe speciale pe care o fumează dintr-o pipă. El are atunci anumite viziuni și își descoperă sufletul de animal (un vultur), zburând deasupra lumii într-o stare de conștiință nouă, elevată, privind parcă prin ochii lui Dumnezeu totalitatea lumii sale din junglă. Apoi Tomme primește permisiunea să se căsătorească, pentru că acum el este bărbat. Preluând responsabilitățile și identitatea masculină, câștigă mai întâi în cadrul tribului statutul de erou, după care devine chiar șeful aceluia trib.

Se poate spune că dinamica fundamentală a vieții este trecerea de la o formă de experiență și conștiință inferioară la un nivel de conștiință mai profund, de la identitatea difuză la o identitate mai bine structurată și consolidată. Întreaga viață umană are tendința de a se îndrepta în această direcție. Căutăm inițierea atunci când devenim maturi în responsabilitățile pe care le avem față de noi înșine și față de ceilalți, în bucuriile și

drepturile adulte și în spiritualitatea adultă. Societățile tribale au noțiuni foarte precise despre vârsta adultă, atât masculină cât și feminină, precum și despre felul în care să le asimileze în ființa lor. Și ei aveau procese rituale, ca cele din filmul *Pădurea de Smarald*, pentru a-și determina copiii să ajungă la ceea ce am putea numi o maturitate calmă și sigură.

În locul acestor procedee inițiatice, cultura noastră promovează niște pseudo-ritualuri. Recrutarea în armată este unul dintre ele, adică o pseudo-inițiere. Păcăleala constă în faptul că se crede că umilirea și non-identitatea impuse cu bocancii militari „vor face din recruți niște bărbați adevărați”. Bandele de vagonbonzi din orașele mari reprezintă o altă manifestare a pseudo-inițierii și la fel sunt și sistemele din închisori care, în mare, sunt conduse de astfel de bande.

Numim aceste fenomene „pseudo-evenimente”, și aceasta din două motive. În primul rând, poate cu excepția inițierii militare, aceste procese – deși sunt uneori mult ritualizate (mai ales în cadrul bandelor) – mai degrabă inițiază băiatul într-un fel de falsă masculinitate. Este vorba despre o „bărbăție” patriarhală, care determină abuzul celorlalți și totodată al propriei persoane. Uneori, celui care urmează a fi inițiat i se cere realizarea unei ucideri rituale. De obicei, cultura acestor bande implică și consumul de droguri. Băiatul poate deveni astfel un adolescent care se manifestă în cadrul acestui sistem, obținând un nivel de dezvoltare paralel cu nivelul exprimat de societate în ceea ce privește valoarea sa de copil, dar manifestat într-o formă negativă.

Aceste pseudo-inițieri nu vor „produce” *bărbați*, deoarece bărbații adevărați nu sunt violenți și ostili fără motiv. Psihologia Băiatului, pe care o vom analiza în

detaliu în Capitolul 3, este impregnată de lupta pentru dominarea altora, provocând adeseori suferință atât celorlalți, cât și persoanei în cauză. Este deci o manifestare sado-masochistă.

Prin contrast, psihologia Bărbatului este totdeauna opusul acesteia. Este hrănitoare și regenerativă, nu distructivă și aducătoare de suferință.

Pentru ca psihologia Bărbatului să se structureze armonios în orice bărbat, este necesar să existe o „moarte”. Moartea – fie ea simbolică, psihologică sau spirituală – este întotdeauna o parte esențială a oricărui proces inițiator. În termeni psihologici, putem spune că ego-ul Băiatului trebuie „să moară”. Vechile moduri de a fi, de a face, de a gândi și de a simți trebuie „să moară” în mod ritual, înainte ca noul bărbat să poată ieși la suprafață. Pseudo-inițierea, deși ține în frâu ego-ul băiatului, amplifică totuși de multe ori lupta pentru putere și control într-o formă nouă, adolescentină, modelată de cei din jurul lui, care au aceeași vârstă cu el. Inițierea eficientă, transformatoare distruge ego-ul și dorințele acestuia în forma lor veche, pentru a-l renaște într-o nouă relație, subordonată unei puteri sau unui centru care anterior nu era cunoscut. Supunerea față de energiile masculinității mature aduce întotdeauna la suprafață o nouă personalitate masculină, marcată de calm, compasiune, luciditate și generozitate.

Un al doilea factor face ca multe dintre inițierile culturii noastre să fie, de fapt, niște pseudo-inițieri. În majoritatea cazurilor nu există nici măcar un proces ritual integrat. Procesul ritual are nevoie de două lucruri: primul este spațiul sacru, iar al doilea este necesitatea prezenței unui veteran al ritualurilor, „un bătrân înțelept” sau „o femeie bătrână înțeleaptă”, care este pe deplin demn/demnă de încredere pentru cel

Resp inițiat și îl poate conduce pe acesta prin etapele procesului de inițiere, până când aspirantul iese astfel pe deplin transformat lăuntric în urma respectivei experiențe inițiatice.

Mircea Eliade a făcut îndelungate cercetări asupra rolului pe care îl are spațiul sacru. El a concluzionat că spațiul ce a fost încărcat subtil în mod ritual este esențial pentru orice fel de inițieri. În societățile tribale, acest spațiu este unul special construit, o casă sau o colibă, unde sunt ținute băieții care urmează să fie inițiați. Spațiul sacru poate fi și o peșteră ori o vastă sălbăcie unde este condus cel care va fi inițiat, pentru a „muri” sau, altfel spus, pentru a dobândi starea de *bărbăție*. Spațiul sacru este chiar „cercul magic” al magicienilor. Sau, ca în cazul altor civilizații avansate, acesta poate fi o cameră din interiorul unui templu. Spațiul sacru trebuie să fie izolat de influențele lumii exterioare. Adeseori, cei care urmează să fie inițiați sunt supuși unor teste foarte dureroase, atât din punct de vedere fizic, cât și emoțional. Ei învață astfel să se abandoneze suferințelor vieții, conducătorilor ritualului, precum și tradițiilor masculine și miturilor societății. Astfel, ei sunt învățați toate secretele înțelepciunii masculine, fiind liberi să părăsească spațiul sacru numai după ce au trecut cu succes încercările la care au fost supuși și au renăscut ca bărbați.

Un al doilea ingredient esențial pentru un proces ritual reușit este prezența unui bătrân înțelept. În filmul *Pădurea de Smarald* acesta este chiar șeful tribului, însoțit de ceilalți vârstnici din trib. Bătrânul este cel care deține înțelepciunea secretă, cel care cunoaște tradiția tribului și miturile bărbătești păstrate în secret. El este cel care întruchipează masculinitatea matură. Datorită faptului că în societatea noastră bărbați cu adevărat maturi sunt

foarte puțini, este de la sine înțeles că bătrânii înțelepți care pot conduce un ritual de inițiere sunt foarte puțini. În aceste condiții, pseudo-inițierile întăresc psihologia Băiatului, în loc să permită trecerea la psihologia Bărbațului, cu toate că există un fel de proces ritual și chiar dacă a fost realizat un fel de spațiu sacru pe străzile orașului sau în camera unui bloc. Ne confruntăm deci din plin cu o criză a masculinității mature. Ducem lipsă de modele adecvate de bărbați maturi, de coeziune socială și de structuri instituționale pentru actualizarea proceselor rituale, astfel încât fiecare bărbat este „pe cont propriu”. Prin urmare, majoritatea bărbaților decad, neavând nicio idee despre adevăratul scop al sexului masculin. Știm doar că adeseori suntem încordați și ne simțim neputincioși, frustrați, la pământ, neiubiți și neapreciați, chiar rușinați de faptul că aparținem sexului masculin. Știm doar faptul că puterea noastră creativă a fost înfrânată, că inițiativele negative au fost întâmpinate cu ostilitate, că am fost ignorați, iar respectul de sine ne-a fost știrbit. Am pătruns într-o lume în care „ne mâncăm unii pe alții”, încercând să ne menținem slujbele și relațiile pe linia de plutire, pierzând astfel multă energie sau ignorând scopul esențial al masculinității noastre. Mulți dintre noi căutăm tatăl matur, care se afirmă și este plin de putere (deși majoritatea dintre noi nu suntem conștienți de aceasta); căutăm tatăl care pentru o mare parte dintre noi nu a existat în viețile noastre și nici nu va apărea, indiferent de cât de mult încercăm noi să-l facem să se manifeste.

Totuși, ca cercetători ai mitologiei umane și ca urmași jungieni, noi considerăm că există și vești bune și vrem cu tărie să le împărtășim tuturor bărbaților și femeilor. La aceasta ne întoarcem acum.